

koor fragmenten

samengesteld door Nico Zwarts

zangkoor DEO SACRUM

parochie Maria van Jesse

Voorwoord

In hink-stap-sprong voert het boekje Fragmenten u door 275 jaar koorgeschiedenis.

Vanaf de middeleeuwen tot aan het jaar 1723, wanneer door enkele muzikale gelovigen het zangkoor *Deo Sacrum* („aan God geweid”) wordt opgericht.

Fragmenten uit de tijd van Napoleon Bonaparte; de periode van de sobere Puriteinen; de diverse oorlogen tot aan het hedendaagse computertijdperk. Maar, óók fragmenten van voorspoed, vriendschap, reizen en feesten.

Deo Sacrum: 275 jaar en nog steeds springlevend !

oktober 1998
de samensteller
Nico Zwarts

Gelukwens van de Bisschop

Ons voorbereidend op het jaar 2000, dat door de Paus tot jubeljaar is uitgeroepen, en via de media geconfronteerd met de problemen die het jaar 2000 de geautomatiseerde maatschappij bezorgt, ga je gemakkelijker denken in millennia dan in eeuwen of jaren.

Een zangkoor dat in 1998 zijn 275-jarig bestaan viert mag zeker zo denken. Meer dan een kwart van een millennium!

Eigenlijk lag het voor de hand dat de Minderbroeders zo kort na hun terugkeer in Delft gezorgd hebben voor de oprichting van een zangkoor. Zij handelden daarmee geheel in de geest van Vader Franciscus die met het *Zonnelied* lof en eer uitzong aan de Schepper van alle dingen. *Deo Sacrum*!

Minder vanzelfsprekend is het dat een zangkoor een eeuwenlange geschiedenis maakt, onafgebroken zijn rol in de liturgie blijft vervullen, ondanks wisselende vormgeving en beleving van het mysterie van ons geloof.

"*Deo Sacrum*" viert inderdaad een uniek jubileum, waarmee ik het koor en de parochie van harte gelukwens. In grote dankbaarheid en met veel waardering denken wij aan alle leden die het koor in zijn huidige samenstelling voorgingen, of zij nu een belangrijke of minder belangrijke stem hadden in het geheel. De dirigenten en koorleden van vandaag wens ik voor nu een klinkende viering toe en voor de toekomst: dat in Delft niet mag verstommen, wat wij wekelijks zingen:

"U komt de lof toe, U ons gezang, U alle glorie. O Vader, o Zoon, o heilige Geest in alle eeuwen der eeuwen".

+ AH. van Luyn S.D.B.
Bisschop van Rotterdam

Zingen in de Liturgie

Een donker gekleurde man maakt gebaren boven een vuur. Met zachte stem mompelt hij vreemde klanken. Is het spreken ? Is het zingen ? In een kring rondom staan mannen en vrouwen. En van tijd tot tijd laten zij zich horen - een soort antwoord op die éne in hun midden. Een oud, primitief ritueel. In dat samenzijn, in gebaren en klanken, komen krachten los die diep in mensen schuilen. En in de bedding van de traditie van die gemeenschap, scheppen zij éénheid, zijn zij „helend”.

Er is geen liturgie, waar niet gezongen wordt. Niet in de meest primitieve en oudste rituelen, maar ook niet in de liturgie waar gesproken en gezongen wordt in de taal van onze tijd en onze cultuur:

onze eigen eredienst. En als die liturgie gedragen wordt door de gemeenschap zelf, en dicht aansluit bij wat mensen zelf beleven (hoop en angst, zorg en geluk, verdriet en verwachting), komen er krachten vrij die helen en gemeenschap stichten. Zo is het ver weg, zo was het lang geleden, zo is het hier en nu.

Zingen is „heilzaam”. Zingen kan sacramenteel zijn: voertuig van genade, werk van de Geest van God. En als het zingen werkelijk een gemeenschapsgebod is, meer dan het in stand houden van een oud cultuurgoed door een kleine groep - hoe kostbaar ook ! -, dan is er geen liturgie, geen gemeenschap, die het gezang missen kan.

Het kerkkoor heeft vanaf zeer oude tijden die taak in de liturgie: met en namens de gemeenschap het gebed zingen. De fraaiste manier om dat te doen is natuurlijk in de beurtzang, waarin koor en gemeente als koren van engelen elkaar toezingen (denk maar aan het visioen van Jesaja 6)! De ingewikkeldheid van latere muziek (toen de liturgie, los van het leven van de gemeenschap kwam te staan, maar wel expressief kon zijn!) heeft dat onmogelijk gemaakt. Daar zijn wel wondermooie muziekstukken uit voortgekomen, maar liturgisch hebben zij een geringere functie. Gelukkig dat ons koor Deo Sacrum meer noten op haar zang heeft dan alleen het behoud van wat onze cultuur heeft voortgebracht, en ook hart heeft voor de liturgie. Zo kunnen er diepe krachten vrij komen in de mensen die samen parochie willen zijn, krachten die de gemeenschap opbouwen.

Wij mogen trots zijn op ons koor, en dankbaar dat zij die dienst willen verlenen!

Ben Stoffels SJ

Prelude

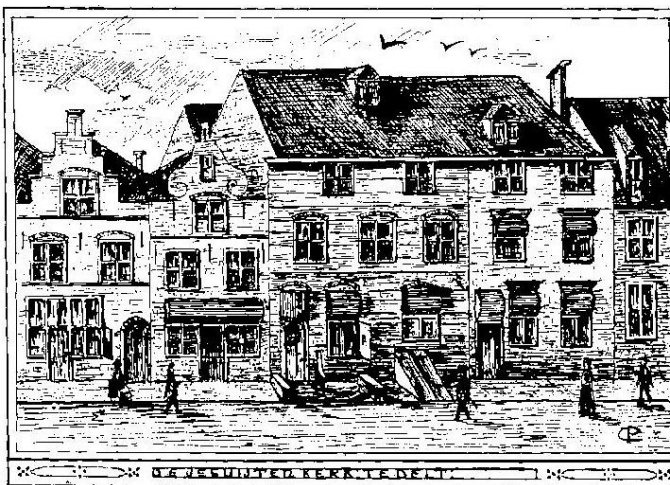
Bij het overzicht ter gelegenheid van het 275-jarig bestaan van *Deo Sacrum* ontkomen we niet aan een prelude -een inleiding- tot de oprichting van het koor.

Uit de gemeentelijke archiefstukken blijkt dat reeds in 1447 paters Franciscanen Minderbroeders naar Delft komen. Zij bouwen een kerk en klooster in de omgeving van de Broerhuisstraat en de Beestenmarkt.

In 1556 vluchten de Franciscanen voor de eerste beeldenstorm, maar keren na een halfjaar weer terug.

In de rumoerige jaren van de hervorming wordt het de Franciscanen, vooral door de beruchte priesterhater Lumey van de Marck, onmogelijk gemaakt hun priesterwerk uit te oefenen.

In 1572 verlaten de Franciscanen dan ook Delft.

De Roomsche Kerk „achter het Marktveld” onmtrent 1700

Twintig jaar later, in 1592, wanneer de ergste kruitdampen zijn opgetrokken, komen op verzoek de eerste paters Jezuïeten naar Delft. De eerste tijd wonen deze in de buurt van het vroegere Minderbroederklooster, om na enige jaren naar de Oude Langendijk te verhuizen. Dit wordt later de „Papenhoek” genoemd. Hier beschikken zij over een zolderkerkje, achter het Marktveld, bezijden de Oude Langendijk, waar nu ongeveer de Maria van Jessekerk staat.

Toen tegen het eind van de 17e eeuw het *Jansenisme* (de nieuwe richting van Cornelis Jansenius, bisschop van Leper) kwam opzetten, hielden de Jezuïeten vast aan de orthodoxe leer van Rome.

In 1708 overkomt de Jezuïeten hetzelfde lot als de Franciscanen, die ruim 130 jaar eerder als gevolg van de beeldenstorm, uit Delft verbannen werden. Het *Jansenisme* is nu indirect aanleiding tot de terugkomst van de Franciscanen. Op 28 december 1708 is het de Rooms Katholieke kerk onder bepaalde voorwaarden binnen de stad Delft gepermitteerd:

„Een priester, bij leening, souden mogen laten dienst doen in de kerke agter de Mark; mits géén Jesuït zijnde.”

5 januari 1709:

Op de vooravond van Driekoningen komt van de Rotterdamse Straatweg een tamelijk onooglijk rijtuig aangerold. Voor de Rotterdamse Poort laat de koetsier de ijzeren klopper op de zware stadsdeuren neerkomen. Na enig wachten verschijnt de slaperige poortwachter en vergewist zich of het goed volk is dat zich in de koets bevindt. In één van de drie inzittenden herkent hij de eerzame Delftse bierbrouwer Bartholomeus van Berckel. Hierdoor gerustgesteld en na ontvangst van het poortgeld, kan het rijtuig zijn weg langs de Geer, Koornmarkt en Oude Langendijk vervolgen. Uiteindelijk wordt het reisdoel, de verlaten Jezuïetenstatie aan de Molenpoort bereikt.

De medereizigers van Bartholomeus van Berckel, blijken de Franciscaner paters Cornelis Vroom en Pater Stephanus van Luyck te zijn. Zij zijn, na een afwezigheid van bijna 140 jaar, weer de eerste Minderbroeders binnen de stadsmuren van Delft.

Dit is het begin van een duurzaam en zegenrijk verblijf van de Franciscanen, van waaruit in 1723 het koor *Deo Sacrum* zal ontstaan.

Deo Sacrum : 1723 - 1998

Tweehonderdvijfenzeventig jaar koorgeschiedenis; de tijd holt even achteruit, terug naar 1723:

Delft is op dat tijdstip één van de belangrijkste steden van West-Nederland en overtreft in betekenis en aanzien steden als Den Haag en Rotterdam. Als gevolg van langdurige vrede heerst er welvaart in de republiek. We leven midden in de barok- en pruikentijd. De welgestelde burger beschikt over een kerk-, huis- en straatpruik. De dames uit de gegoede kringen dragen, naar Frans voorbeeld, torenhoge kapsels. Eenvoud en soberheid hebben plaats gemaakt voor genotzucht en pronklust. Er verschijnen spotrijmen op de jonge mannen die, met een waaiertje in de hand, op hoge hakjes lopen, zijden linten en strikjes dragen en hun lippen verven. Er wordt zelfs les gegeven in het nemen van een snuifje en het hierbij hanteren van de gouden snuifdoos. Er is kritiek op de rechtspraak: de straffen zijn namelijk streng en wreed. Ondeugende kinderen die bijvoorbeeld van huis weglopen of geringe vergrijpen begaan, worden soms geselsd en gebrandmerkt. Kleine dieven worden zelfs geradbraakt en soms opgehangen. In Delft gebeurt dat op het Galgenveld (nu Zuideinde) en later op de Markt. In het stichtingsjaar van Deo Sacrum wordt een valsemunter in de kokende olie verbrand. Rechters en baljuws zijn omkoopbaar. Voor een beetje godsdienstverrjleid moeten de "Roomsen" hoge steekpenningen betalen.

Wat geeft dit jaar buiten Nederland te zien?

Czaar Peter de Grote (die in Zaandam het vak van scheepstimmerman leerde) regeert in Rusland en sticht St. Petersburg.

In Frankrijk bestijgt Lodewijk XV, als opvolger van Lodewijk XIV (de Zonnekoning), de troon.

Er zijn vier werelddelen bekend: Australië is nog niet ontdekt.

Bach en Händel zijn in de kracht van hun leven en componeren hun mooiste werken. Haydn, Mozart en Beethoven zijn nog niet geboren.

Deo Sacrum („aan God gewijd”) wordt tijdens het principaal van Stephanus Luyck op 24 augustus 1723 door enkele muzikale gelovigen van de „Roomsche kerk achter of bezijden het Marktveld” opgericht.

Het koor

Oorspronkelijk is het koor verdeeld in een *muziekkoor* en een *Gregoriaans koor*. Het muziekkoor bestaat uit instrumentalisten die vooral op de kerkelijke, hoge feestdagen de diensten opluisteren. Rond 1740 wordt Deo Sacrum een gemengd koor; de versterking met een dameskoor heeft positieve gevolgen. Er kunnen nu stukken uitgevoerd worden met partijen voor sopranen, altten, tenoren en bassen.

Een vrolijke noot is dat de samenhang in al die jaren menig muzikaal huwelijk tot gevolg heeft.

In december 1829 ontstaan er problemen tussen beide koren.

Het vermoeden bestaat dat de politieke ontwikkelingen tussen de Noordelijke- en Zuidelijke Nederlanden mede oorzaak van deze onenigheden zijn.

Een kleine interne *8-jarige oorlog* is het gevolg. Ondanks jaarlijkse vredesbesprekingen wordt pas in 1837 de vrede getekend en worde er weer gezamenlijk gemusiceerd en gezongen.

Na een succesvolle priesterloopbaan in Maastricht, keert in 1774 Bartholomaeus van Berckel (de kieinzoon van bierbrouwer Van Berckel die op 6 januari 1709 's nachts de Franciscanen Delft binnenloodste) terug naar Delft.

Tot aan zijn dood in 1809 is hij een ijverig werkend lid, tevens voorzitter, van het zang- en muziekkoor. Hij laat voor zijn rekening het orgel vergulden. Testamentair bepaald hij dat het „Muzyckkoor” voor de zang bij zijn uitvaart vier dukaten (toen ruim 20 gulden) zal ontvangen. Het Gregoriaanse koor krijgt voor de zang bij zijn „maandstond” (- mis voor een overledene, die het eerste jaar na zijn overlijden iedere maand gelezen wordt) twee dukaten.

In 1837 wordt door de toenmalige directeur Th. Duffels het *Musijck Choor* en het *Gregoriaansch Choor* samengevoegd.

In 1847 blijkt dat er van de vier organisten, die afwisselend het orgel behoren te bespelen, nog slechts één in leven is...

Besloten wordt een organist in vaste dienst te nemen.

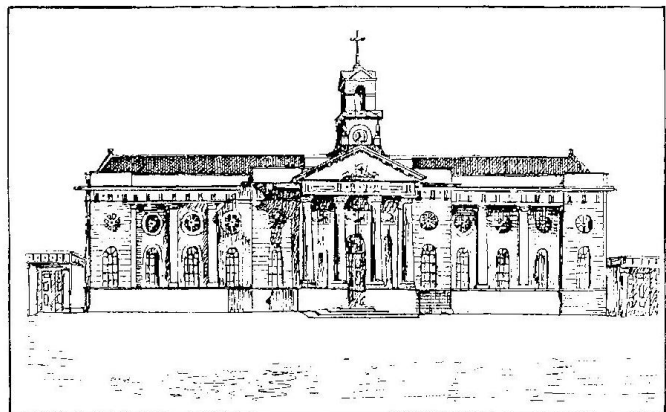
Vanwege het regelmatig spoorloos verdwijnen van instrumenten en partituren besluit het bestuur in 1849 alle bezittingen van Deo Sacrum van een stempel te voorzien.

In 1852 wordt aan de organist Hfl. 150,- , aan de orgelknecht Hfl. 40,- en aan de orgeltrapper Hfl. 16.- per jaar betaald. Deze ontvangt nog wél een van fooi Hfl 2,25 per jaar.

(Pas in 1914 wordt niettegenstaande zijn ijver, de toenmalige onvermoeibare orgeltrapper aan de kant gezet. Hij zal, tot vreugde van de organist, door een elektrische motor worden vervangen).

Het koor geeft regelmatig blijk van sociale betrokkenheid. Zo ontvangen de „in behoeftige omstandigheden geraakte koorleden” Meijuffrouw van Veen en de heer Bos een toelage van Hfl. 100.- respectievelijk Hfl.50.- per jaar.

De naam Meijuffrouw van Veen wordt regelmatig in de notulen genoemd. Er wordt helaas niet vermeld op grond waarvan Meijuffrouw van Veen een jaarlijkse toelage van het koor en later van het kerkbestuur ontvangt. Wij houden het er voorlopig op dat zij „een eerste stem als een engel” gehad moet hebben . . .

door den Hoogen Heer Corn. Lud. Bieschoff van Garijn Baron van Dinschede tot Over van Schalkwijk.

Het Gregoriaans

Gregoriaans is het door Paus Gregorius I in de zesde eeuw ingevoerd éénstemmige koraalgezing met noten die alle even lang zijn, de zogenaamde acht kerktonen.

Het is Paus Pius X die, bij het aanvaarden van zijn pauselijke regering te kennen geeft dat hij meer eenheid in de gezongen erediensten wenst. Er wordt definitief gekozen voor het Gregoriaans, dat reeds eeuwen door de Benedictijner orde gezongen wordt.

De bisschop van Haarlem en pastoor H. A. van Kessel, die tevens president van het koor Deo Sacrum is, verklaren zich eveneens sterk voorstander van het Gregoriaans. Menig koorlid ziet dit besluit als een verarming van de kerkzang en daarom besluit pastoor van Kessel een afvaardiging van het koor -op kosten van de kerk - een studiereis te laten maken.

Fragmenten uit het reisverslag:

Ieder gewapend met een Graduale (is een boek waarin de door het koor gedurende de H.Mis voor te dragen gezongen staan) vertrekt op 22 augustus 1909 een vier-mans sterke afvaardiging onder aanvoering van organist Saraber naar Breda. Teneinde op de 23^e augustus niet te laat in Oosterhout aan te komen, wordt in Breda overnacht. Ter informatie wordt nog vermeld dat de heren s'avonds slechts *een vreedzaam domino-steentje gelegd hebben*.

Voor dag en dauw vertrekt men de volgende ochtend met de eerste tram naar Oosterhout. Hier zijn sinds de eeuwwisseling de abdij van de uit Frankrijk afkomstige paters Benedictijnen en het klooster van de zusters Benedictinessen gevestigd. De heren zijn net op tijd voor de gezongen vroegmis en raken al direkt onder de indruk van de rust en eenvoud van de zusters Benedictinessen. Zonder enige drang naar solistisch optreden en met treffende pauze tussen iedere zin, wordt het Gregoriaans door de eenvoudige kloosterzusters gezongen. Het geheel klinkt statig, vroom, hoogst beschaafd en wordt met gedekte stem gezongen.

De deelnemers aan deze studiereis zijn dan ook unaniem van mening nooit eerder een kerkdienst bijgewoond te hebben waarin zo mooi gezongen werd. Onze reisverslaggever wordt zelfs lyrisch wanneer hij opmerkt: *„Vrouwenstemmen, van zulk religieus gevoel doordrongen, in zulk een vrome omgeving, kunnen niet anders dan als een „koor van engelen” klinken . . .”*

Na de mis begeeft het gezelschap zich naar de abdij waar de abt, de zeer eerwaarde dom Sergent, op de hoogte is van hun komst. Door een broodmagere broeder wordt men naar de ontvangkamer geleid. Via het openstaande raam, dat op de kloostertuin uitkijkt, stort zich plotseling een zwerm bijen op onze Deo Sacrum afvaardiging. De strijd duurt lang en is hevig: de één roept om zijn „biechtvader” en de ander vraagt om „het sacrament der stervenden”. Eindelijk arriveert de abt dom Sergent en sluit het venster....

Na het likken der wonden worden gedurende twee uren verschillende gezangen uit de Graduale gerepeteerd. Tot zover het verslag dat eindigt met de verklaring dat deze verkenningstocht naar het Gregoriaans zeer nuttig is geweest en *Deo Sacrum*: hierdoor andere koren vër vooruit is.

Huldewoord

Op 24 augustus 1923, bij de viering van het 200-jarig bestaan van het zangkoor Deo Sacrum verschijnt onderstaand huldewoord in het Delftsch Advertentieblad. Nu, 75 jaar later blijkt het gedicht van Flip nog steeds aktueel en op de sfeer binnen Deo Sacrum, van toepassing.

Het is nog niet zoo vaak gebeurd,
dat 'n tweetal eeuwen lang
een hechte, trouwe band bestond
bij minnaars van den zang.

Toch wordt dit uiterst zeldzaam feest
hier binnenkort herdacht,
als dank, voor wat op dit terrein,
de hoorders werd gebracht.

't is „Deo Sacrum” 't Burgwal koor;
dat er wel wezen mag,
en téchnisch degelijk geschoold,
herdenkt z 'n jubeldag.

Maar ook een koor, waar vriendenband
de leden samenhoudt:
zoo na het werk een gulle lach
en kostelijke kout.

En als ze op gezetten tijd
de stad ontluchten gaan,
dan ziet het buitenland steeds pret
met eendracht samengaan.

Ik ben geen zanger, ken geen noot,
als die te kraken zijn,
maar ik rijm hier toch mijn huldewoord
bij 'n zeldzaam mooi festijn.

Flip

Zwarte donderdag

Op donderdag 10 september 1931 komt, als donderslag bij heldere hemel het bericht dat de president van Deo Sacrum, de eerwaarde pastoor Hase, besloten heeft het zangkoor te ontbinden. De pastoor meent Onze Lieve Heer en de parochie beter te dienen door oprichting van een *Schola Cantorum* welke alleen Gregoriaanse muziek zingt, zodat alle profane muziek kan worden afgeschaft. Kort voor de repetitie overhandigt de pastoor de brief persoonlijk aan de vice-president en secretaris. Op de eerste reactie van de bestuursleden dat dit ongemotiveerde ontslag *zonder overleg* zomaar niet kan antwoorden de pastoor dat hij zich nergens aan stoort en deze brief afdoende vindt.

Geëmotioneerde Deo Sacrumleden met een dienst van 25, 35 en zelfs 50 jaren, begrijpen er niets van. De secretaris notuleert: *We waren allen diep getroffen en in ons bloedend hart ontsproot het plan ons als „Deo Sacriaansche Leeuwen” waardig te weren !*

Reeds op dinsdag 15 september 1931 staat een bestuursafvaardiging met knikkende knieën bij de bisschop van Haarlem, Monseigneur J.D.J. Aengenent, op de stoep. Hier worden zij welwillend en allervriendelijkst door de bisschop in audiëntie ontvangen. Mgr. Aengenent had de courant "De Maasbode " gelezen en blijkt op de hoogte van het ontslag. Uitvoerig wordt de bisschop verslag gedaan van de manier waarop het gehele zangkoor is ontslagen. Van begin tot eind geeft de bisschop zijn afkeuring te kennen en geeft tevens de garantie dat een vooraanstaand koor met een reputatie als Deo Sacrum, niet mag verdwijnen. Wél stelt de bisschop dat het de bedoeling van het bisdom is de gelovigen aktiever aan de kerkelijke plechtigheden te laten deelnemen.

Op 10 november 1931 besluit Pastoor Hase te bedanken voor de functie van President van het zangkoor Deo Sacrum en draagt dit over aan pater Vergeer. De opheffing van het oudste kerkkoor van Nederland is verijdeld; de leden worden echter verzocht dit niet als een overwinning doch als een herstel te vieren.

Het mirakel van Sint Bernardinus

Links van het orgel, daar waar de sopranen staan opgesteld, kijkt Sint Bernardinus als laatste van een lange rij muurschilderingen, ernstig neer op het koor van Deo Sacrum. Ook in het repetitie-lokaal aan de Oude Langedijk houdt dezelfde markante kop vanaf de wand de zangers in de gaten. Tussen vergeelde foto's uit vervlogen tijden hangt hier de reïncarnatie van Sint Bernardinus in de persoon van de heer G.J. Murk die vanaf 1876 lid en van 1887 tot 1904 president van Deo Sacrum was. Een dergelijke gelijkenis kan géén toeval zijn...

Dat was het ook niet, want:

Tijdens de bouw van de St.Jozefkerk, die o.l.v. architect E.J. Margrij, leerling van Dr. P.J.H. Cuijpers, in 1882 gereed komt, neemt één van de decoratieschilders de foto van de heer Murk als voorbeeld voor Sint Bernardinus.

Een dergelijke gelijkenis kan géén toeval zijn...

Dankzij het bouwverslag van de kerk wordt ons de mystieke relatie tussen Sint Bernardinus en de president van het zangkoor Deo Sacrum, uit de doeken gedaan. Dus toch géén mirakel...

Sint Bernardinus is geen uitzondering. In het medaillon van Petrus van Alcantara (kruisbeeld in de hand, duif op de schouder) aan de rechterkant van het middenschip, herkent men bouwpastoor Strik.

Honderd jaar Deo Sacrum

In augustus 1823 wordt het 100-jarig bestaan van Deo Sacrum feestelijk gevierd. Dat over deze eerste honderd jaar weinig bekend is, wordt door de toenmalige secretaris als volgt genotuleerd:

Van de eerste honderd jaar zyn de bescheiden dienaangaande grootendeels verloren geraackt: dit is voorzeker jammer en is alleen te wijten aan de secretarissen die hiermede roekeloos hebben geleefd.

Her past evenwel niet hen hiervoor kwaad te bejegenen, maar niettegenstaande hun verzuim, hen toe te roepen: „Zij rusten in vrede”.

De Episode Adr. G. Venderbos

Wat voorafgaat :

Uit de notulen : *De ontslagname als organist van de heer F.C. Saraber, was voor ons allen zeer zeker een verrassing, die niemand had voorzien. Pogingen welke zijn gedaan om hem van dit besluit af te brengen, mochten niet baten. Op 31 december 1919, op oudejaarsavond, na het beëindigen van het Lof, streelt hij nog eenmaal de toetsen van het orgel dat hij bijna vijftientig jaar heeft bespeeld en verlaat vervolgens het koor...*

De volgende dag, 1 januari 1920 wordt de 19-jarige Adr.G. Venderbos uit Leiden, tot organist van de St. Jozefkerk benoemd. De geliefde dirigent A.F. Funnekotter leidt in die jaren het koor naar grote hoogte. Wanneer hij op hoge leeftijd in 1922 door het koorlid D.P.F.van der Steuijt als dirigent wordt opgevolgd breken onrustige jaren aan. Een dan 21-jarige organist en een dirigent, die zijn voorganger nog niet kan doen vergeten, staan samen bij ruwe zee aan het roer.

Wanneer op 5 april 1934, tegen de zin van het koor, organist Adr.G. Venderbos door Pastoor Hase tot dirigent/organist wordt benoemd, neemt het bestuur en een groot aantal leden ontslag. De kas (saldo: Hfl. 1.148,90) wordt verdeeld; de deur gaat dicht.

Twee maanden later, wanneer pastoor Hase tot pastoor in Rotterdam is benoemd, neemt de legendarische pater Vrijmoed ofm zijn plaats in. Deze pakt de zaak voortvarend aan en zo kan het gebeuren dat reeds na 14 dagen het Deo Sacrum bestuur en nagenoeg alle leden weer daar staan waar ze horen: *op het koor !*

Vanaf 1934, 33 jaar oud, vervult Adr.G. Venderbos tot 1981 de dubbel-functie van dirigent/organist van het Zangkoor Deo Sacrum. Hij is een sterk en veelzijdig kunstenaar die voor het Delftse muzikleven grote waarde en betekenis heeft en in het bijzonder voor de St. Jozef parochie een onmisbaar figuur is. Hij beleeft de bloeitijd van het rijke Roomse leven. Wanneer hij in 1981, na ruim 60 jaar, de hem zo dierbare taak moet beëindigen heeft hij bij maar liefst 30.000 mis- en lofdiensten het orgel bespeeld. Dit diamanten jubileum, in januari 1980, trok zelfs landelijk de aandacht. De verdiensten van Adr.G.Venderbos zijn bij zijn 40-, 50- en 60-jarig jubileum erkend met onderscheidingen als de zilveren erepenning van de gemeente Delft, de pauselijke orde "Pro Excelsia et Pontifice" en de eremedaille in goud van Oranje-Nassau.

Op 19 januari 1987 overlijdt Adr.G.Venderbos. Op zijn uitdrukkelijk verzoek vindt de uitvaartplechtigheid in familiekring plaats. De begenadigd musicus heeft zijn gave 60 jaar in dienst van God en zijn parochie gesteld en hiermee het woord van de psalmist in praktijk gebracht: „*Het is goed de Heer te loven, Gods naam te prijzen*”.

Intermezzo

Tussendoortjes:

Op 26 september 1948 wordt het 225-jarig bestaan van Deo Sacrum gevierd. Het feestelijk ontbijt na de H.Mis, wordt verzorgd door de slaggers en bakkers welke lid zijn van het zangkoor, terwijl Jos van Bommel, van de Stads Doelen, het diner verzorgt.

Het jaarverslag van juni 1949 maakt melding dat Frans van Zuylen als élève (leerling) is toegelaten en dat A. Arkesteijn tot aspirant lid is bevorderd.

Op 16 april 1953 wordt melding gemaakt dat de heer Venderbos, als gevolg van de lage opkomst, niet verder wenst te repeteren. Er was o.a. slechts één 2e bas, te weten Ton Hartman en die was meestal nog verkouden ook. . .!

Op donderdag 21 mei 1953 verliest Frans van Zuylen, bij het weggaan na de repetitie, zijn verlovingsring en een week later op 18 mei is het lid A. van de Zijde zelfs zijn kunstgebit kwijt. Piet Buitendijk komt de bassen van Deo Sacrum versterken en is ook nú nog een vooraanstaand lid van deze groep *bromberen*.

In 1955 wordt door -de nu reeds legendarische- Pierre van Hauwe het tot dan toe kwakkelende jongenskoor opgeleid en aan de dirigent/organist Adr. G. Venderbos overgedragen. De kwaliteit van het knapenkoor wordt daarna *uitstekend* genoemd.

In 1957 wordt Ton Pieterse, die sinds 1951 lid is, als expert van gedistilleerd, benoemd tot barbeheerder.

Eerste tenor Rob Pieterse behoort ook reeds tot de oudgedienden. Hij hoeft echter bij de "hoge C " nog steeds niet te playbacken.

Jan Kouwenhoven; de huidige vice-voorzitter, wordt in 1957 reeds geroemd als getalenteerd zanger én decoratieschilder.

In 1960 wordt de repetitieavond vanwege het goede TV programma op donderdagavond, verplaatst naar de woensdagavond.

Wanneer op woensdagavond Europacup voetbal uitgezonden wordt, verhuist men weer naar de donderdag....

Een ander tijdsverschijnsel, als gevolg van welvaart, is het bezit van een caravan. In 1970 signaleert de heer Venderbosch dat er reeds 8 leden zo 'n ding bezitten, wat de hoge absentie verklaart.

Na de opheffing van "Sursum Corda" het zangkoor van de Sacramentskerk in de Wippolder, komen Roos van der Kruk; Ton Andela, Sjaan van Dijk, Cees Bakker, Ben Scholte en Gerard van Velzen Deo Sacrum versterken.

Enkele koor-uitdrukkingen ;

"zingen maakt dorstig!" of "des zangers keel is altijd droog"

"niet zeuren, maar zingen!"

"wie goed zingt, bidt dubbel" (Qui bene Cantat, bis Orat)

"zingen maakt van elke dag een feestdag"

1723-1923

De speciale *Feestwijzer* ter gelegenheid van het 200-jarig bestaan van het zangkoor Deo Sacrum geeft een druk programma aan :

- Op donderdag 23 augustus leest en bekomentarieert de oud-secretaris, de heer van Hoek, een biografie over het tijdvak 1723 - 1923.
- Op vrijdag 24 augustus is er een plechtige H.Mis van Requiem ter intentie van de overleden leden van het zangkoor. Gezongen wordt de *Messa da Requiem* van Lorenzo Perosi.
- Op zondag 26 augustus is er s'morgens om 8.00 uur reeds een H.Mis in het gebouw *der Jongelings-Congregatie* met na afloop een gezamenlijk ontbijt. Om 10.00 uur volgt de Plechtige Hoogmis waarbij het Gregoriaans *Veni Creator* gezongen wordt. Verder vermeldt het programma de: *Missa Beati Misericordes* - V. Goller opus 80 en het *Jubilata* van Aiblinger. Na afloop van de Hoogmis volgt een bijeenkomst in de Pastorie waar door de Pastoor de eerewijn aangeboden wordt. Hier wordt tevens van 13.00-14.00 uur de receptie gehouden. Het valt de koorleden tegen dat weinig parochianen blijk geven van hun belangstelling. Eén der meest vooraanstaande parochianen echter die het bestuurscollege bedankt voor het blijde gevoel dat de koorzang haar steeds weer bezorgt, maakt met haar verklaring alles goed:

"Heeren, ik geef U de oprechte verzekering dat uw zang, en de daarvan uitgaande stichting, veel heeft bijgedragen tot mijn bekering".

Om 17.00 uur volgt er het Plechtig Lof met *Te Deum* van Hubert Cuypers op. 40 waarna het om 18.00 uur tijd wordt voor een borrel en een feestsigaar.

De feestelijkheden worden besloten met een diner vanaf 19.00 uur dat, volgens de notulen, tot in de kleine uurtjes doorgaat.

De Presidenten

1866 - 1880 J.P. Kok	1914 - 1917 J.B.Lubbers	1958 - 1965 E.Lutz
1880 - 1887 P.H.M. Drabbe	1917 - 1922 A.M. Koevoets	1965 - 1983 Koos v. Leeuwen
1887 - 1904 G. J. Murk	1922 - 1930 G. J.M. v. Hoek	1983 - 1987 Rob Pieterse
1904 - 1908 J.W. v.d. Polder	1930 - 1946 J.G. Bertels	1987 - 1990 Bruno v.d. Steuijt
1908 - 1912 A. Reichert	1946 - 1953 Jos van Bommel	1990 - 1994 Gerard v.Velzen
1912 - 1914 M.W. Moeskops	1953 - 1958 J.A. Romijn	1994 - Roos v.d. Kruk- de Vreede

Het hoogste ambt binnen Deo Sacrum is dat van president, tegenwoordig voorzitter genoemd. Hun leiding is reeds 275 jaar van groot gewicht voor het wel en wee van het zangkoor. Gedurende een lange periode is het gebruikelijk dat de pastoor van de parochie ambtshalve president van het koor is. De dagelijkse leiding berust dan bij de vice-president. Sinds 1994 kent het gemengdkoor Deo Sacrum in Roos van der Kruk haar eerste vrouwelijke voorzitter. Samen met de vice-voorzitter Jan Kouwenhoven, de secretaris/penningmeester Theo van Dijk, de bibliothecaris Frans van Zuylen en het bestuurslid Ben Scholte staat voorzitter Roos van der Kruk nu reeds aan de basis van "Deo Sacrum 3 00 jaar" in het jaar 2023.

Het koor "Deo Sacrum" bij het 275-jarig bestaan in 1998

Vanaf 1984 zingt het mannenkoor weer gemengd

Deo sacrum zingt weer gemengd

Tijdens de jaarvergadering van het mannenkoor op 2 september 1982 wordt een voorstel om tot - mogelijke- vorming van een gemengd koor te komen, met 22 tegen 3 stemmen aangenomen.

Tijdens gesprekken en een vergadering op 25 november 1982 wordt gekozen voor de naam: Gemengdkoor Deo Sacrum.

Vervolgens wordt er, op 20 december 1982 voortvarend met de dames vergaderd. Een paar dagen later, tijdens de 1^e nachtmis op 24 december 1982, wordt er reeds door de nachtegalen van Deo Sacrum in het koor meegezongen.

Op 1 januari 1984 volgt, onder leiding van Pastoor Banning, de officiële oprichting van het Gemengdkoor Deo Sacrum.

Om tot een goede koorklank te komen zal er in eerste instantie meer gerepeteerd dan uitgevoerd worden. Er wordt daarom besloten 1 x per maand gezamenlijk de Eucharistieviering te verzorgen. De vaststelling van de contributie dreigt nog roet in 't eten te gooien; uiteindelijk vindt een bedrag van Hfl. 5.- per maand, voor zowel dames als heren, genade bij de vergadering. Het volgend probleem: de financiering van bijvoorbeeld het Caeciliafeest wordt voorlopig vooruit geschoven.

Dameskoor "Maria van Jesse"

Wegens een nijpend gebrek aan koorzangers om de extra wekelijkse diensten als huwelijken en uitvaartmissen te verzorgen, wordt in 1967 besloten hiervoor een speciaal dameskoor op te richten. Ook dit koor staat onder leiding van dirigent/organist Petra Veenswijk. De samenwerking tussen het dameskoor Maria van Jesse en Gemengdkoor Deo Sacrum is uitstekend. Regelmatig wordt een beroep op elkaar gedaan wanneer vervanging of versterking nodig is.

Het eerste gezamenlijke succes wordt reeds op 16 september 1985 behaald wanneer de door het Gemengdkoor Deo Sacrum gezongen Missa Brevis in C dur, door de KRO voor de radio wordt uitgezonden.

In korte tijd drukken de dames een stevig stempel op Deo Sacrum dat onder de muzikale leiding staat van dirigent/organist Petra Veenswijk en tevens, voor het eerst in 275 jaar, een vrouwelijke voorzitter - Roos van der Kruk- aan het roer heeft staan.

Het Gemengdkoor Deo Sacrum telt momenteel:
23 damesleden, 20 herenleden en 3 ereleden.

De dirigenten

Vanaf 1847, wanneer de fusie tussen het “Musijck Choor” en het “Gregoriaansch Choor” een feit is.

1847 - 1850 Th. Dufels
1850 - 1895 J.J.Ahsmann
1895 - 1907 A.J.Brico
1907 - 1922 A.F.Funnekotter
1922 - 1934 B.B.F. van der Steuijt
1934 - 1980 Adr. G. Venderbos
1980 - 1987 L.H. van Veen
1987 - 1995 J. Wensveen
1995 - Petra Veenswijk

**Petra Veenswijk,
de eerste vrouwelijke
organist/dirigent van
Deo Sacrum**

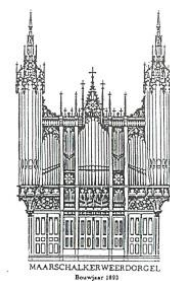
Petra Veenswijk wordt in 1987, als opvolgster van L.H. van Veen, tot organist van de Maria van Jessekerk benoemd.

In 1995, wanneer zij van Jan Wensveen tevens de dirigeerstok overneemt, is de totale leiding van Deo Sacrum in vrouwenhanden. Als organist/dirigent leidt zij het koor naar diverse hoogtepunten, zoals:

- TV uitzending van de Eucharistieviering op 19 april 1998 waarbij Deo Sacrum rechtstreeks, naast Nederlandse Kerkmuziek, de Missa Grazia Plena van L.Refice uitvoert.
- Hoogmis op zondag 16 augustus 1998 in de Sint Servaas basiliek van Maastricht, waar deze Missa Gracia Plena eveneens wordt gezongen.
- De Eucharistieviering op 4 oktober 1998 ter gelegenheid van het 275-jarig bestaan van Deo Sacrum, wanneer de *Missa in G-dur* van Schubert met solisten, koor en orkest wordt uitgevoerd.

Als concertorganiste geeft zij jaarlijks een groot aantal concerten in binnen- en buitenland. Op de klassieke radiozenders zijn de CD's van Petra Veenswijk regelmatig te beluisteren. Zij speelt hierop Frans symfonisch repertoire op het Maarschalkerweerdorgel (1893) van de Maria van Jessekerk.

Petra Veenswijk geeft het koor een cursus “noten lezen, stemvorming en eerste beginselen Gregoriaans”. Deo Sacrum prijst zich gelukkig met deze muzikale duizendpoot en hoopt dat zij nog lang de muzikale leiding over het koor zal voeren.

Met Deo Sacrum op reis

Ter land 1951

Ter zee 1938

en in de lucht 1961

Lange tijd lijkt het erop dat bij Dec Sacrum net zoveel gereisd als gezongen wordt. Notulen van jaarvergaderingen staan vol van reisverslagen en voorbesprekingen voor de volgende reis.

Omdat *Bachus* elke reis nadrukkelijk tot de deelnemers behoort, blijkt een Rijnreis veruit favoriet. *Hier volgen enkele „Fragmenten“:*

Voor de voorbereiding wordt steeds een reiscommissie benoemd. Het reisblad „*De Bekwame Zanger*” maakt in 1901 melding van een bezoek van de commissie aan Drukkerij Brouwer (toen reeds de snelle drukkers uit Delft).

Hier krijgen de heren een rondleiding en uitleg van de, voor die tijd, geavanceerde machines. Men schrijft hierover: “Wat het allemaal voorstelt is ons niet recht duidelijk; alleen de opmerking: „*des zangers keel is altijd droog*”; wordt door ons direkt begrepen.

In 1913 maakt Deo Sacrum een 4 daagse reis naar Parijs. Dit is in die jaren een héle ondememing; Parijs is dan ook een jaarlang geen moment uit de gedachten ( n dromen) van de koorleden. Op 12 juli 1913 vertrekt men dan eindelijk per trein via Brussel naar Parijs. Rond half twee s’nachts wordt tijdens de treinreis de heer B. van Zuilen niet goed en overlijdt vlak vóór de grensplaats Feign t. Dit betekent zowel letterlijk als figuurlijk het einde van de reis voor deze kerkzanger. De Pastoor en twee leden vergezelden de overleden zanger naar Delft.

In 1915 wordt Groningen en Friesland voorgesteld. De heer Lutz vindt Groningen en Friesland  rg lelijk en komt, ondanks de oorlog in Duitsland en België, met Maastricht als tegenvoorstel. Met overwelldigende meerderheid wordt hiervoor gekozen. Uit Maastricht echter wordt bericht ontvangen waarin een bezoek aan dit gebied “tussen twee vuren” sterk ontraden wordt. Het wordt uiteindelijk Arnhem !

1919: direkt na de 1  wereldoorlog, wordt dan t  ch een 3-daagse reis naar Maastricht en Valkenburg gemaakt.

1921: 3 daagse reis naar Keulen, Koblenz en Bad Ems.

1923: 3-daagse reis naar Brussel. Namen en Grot van Han.

1925: 3-daagse reis naar Brussel, Luik en Spa.

1927: Düsseldorf, Ahrdal, Koblenz en Keulen.

1928: Op 23 juni wordt tijdens de vergadering een ingekomen stuk van de zeer Eerwaarde Deken de Graaf voorgelezen waarin het de kerkelijke corporatie Deo Sacrum voortaan verboden wordt op zondag te reizen. Knarsetandend worden reisdata gewijzigd.

1938: meerdaagse reis naar Engeland.

Na de 2e wereldoorlog, tijdens de meerdaagse reis naar Luxemburg, Trier en de Rijn, slaat de vlam in de pan wanneer de heren met elkaar in een tweepersoons bed moeten....

1957: Tijdens de reis Aken, Moezel en Rijn, gaan Bruno v.d. Steuijt en Ton v.d. Zijde, als gevolg van tropische temperaturen gekleed de fontijn in.

1959: Over de 5-daagse reis naar het Zwarte Woud wordt, voor het eerst, negatief geschreven. De sfeer en het weer waren niet goed; veel kritiek, geen plezier; kortom een fiasco.

1961: de directie van een hotel in Rüdesheim adviseert twee koorleden buiten het hotel te gaan slapen; hetgeen zij prompt *op een bank langs de Rijn* deden.

Uit een reisverslag:

Er wordt die avond veel gezongen . . .

Bij onze vertolking van „de Twaalf Rovers” staat zelfs' de gehele Bierstube op zijn kop.

Die avond wordt er dus véél gedronken...

Wanneer één van onze zangers aan Bachus ten offer valt, wordt hij meer dood dan levend afgevoerd.

Vervolgens worden vier kaarsen rond zijn bed aangestoken en een in memoriam uitgesproken.

Het Deo Sacrum lid wordt in vertwijfeling achter gelaten en vraagt zich af of hij nu in de hel of in de hemel is aangeland.

Reis uitdrukkingen:

1921: Is het ballingsoord reeds zoo schoon... hoe mooi zal dan het Vaderland wel zijn ?!

1927: Geeft God ons reeds zoveel in dezen aardsche kerker; wat hebben wij dan in het koninklijk paleis wel niet tegood ?!

1957: Zij spreken over mijn drinken, maar denken nooit aan mijn dorst !

Deo Sacrum en de KRO:

- 3 augustus 1930: gezongen H.Mis voor de KRO radio o.l.v. dirigent B. v.d.Steuijt met Adr.G. Venderbos aan het orgel.
- 26 november 1966: wordt ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van het mannenkoor, de Mis van Byrd uitgevoerd.
- 19 februari 1967: rechtstreekse radiuitzending.
Vanwege de geslaagde uitzending van november 1966, met o.a. reacties uit Australië en Pakistan (wereldomroep) wordt Deo Sacrum wederom door de KRO aangezocht een Eucharistieviering muzikaal op te luisteren.
- 9 september 1973: TV uitzending van de Eucharistieviering met de Missa 3 Vocum Aequalium van W. Byrd.
- 17 februari 1980: KRO TV + Wereldomroep zendt de Eucharistieviering t.g.v. het 60-jarig jubileum van Adr.G. Venderbos als organist, rechtstreeks uit.
- 16 september 1985: eerste rechtstreekse radiuitzending van het Gemengd zangkoor Deo Sacrum. Gezongen wordt de Missa Brevis in C dur.
- 19 april 1998: rechtstreekse TV uitzending van de Eucharistieviering voorgegaan door pater Ben Stoffels SJ.
De gezongen Missa Gratia Plena van L. Refice staat o.l.v. diligent/organist Petra Veenswijk.

Hoe wordt je lid ?

De tijd dat Deo Sacrum een ledenstop kent ligt ver achter ons. In het verleden bepaalde het lidmaatschap van het kerkkoor Deo Sacrum voor een groot deel ook het aanzien en het sociale leven van het lid. Een zanger in spé begon als élève (leerlingzanger) en klom vervolgens op tot *aspirant lid*. Om *werkend lid* te worden diende hij eerst een proeve van bekwaamheid af te leggen. Men werd hiertoe als volgt schriftelijk uitgenodigd:

Amice,

Het bestuur van het Zangkoor Deo Sacrum heeft besloten, teneinde U in het voorrecht te stellen, het lidmaatschap van genoemd Zangkoor te verwerven, daarvoor de vereischte proeven af te leggen, en zulks op Donderdag 2 September a.s. des avonds ten half 10 uren, na de gewone repetitie..

Niet twijfelende of Ued zult zorgen voldoende te zijn voorbereid, voor de gewenschte promotie, met de beste wensen voor Uw succes.

Het Bestuur

Tot aan de jaren zestig kent het koor een boetesysteem voor verzuim van repetities en zangbeurten.

In alle notulen van vergaderingen wordt melding gemaakt van het verzoek om stilte en eerbied tijdens erediensten. Door de eeuwen heen blijken vooral zangers (!) niet alleen te kunnen zingen maar óók te kunnen *zwammen*. ..

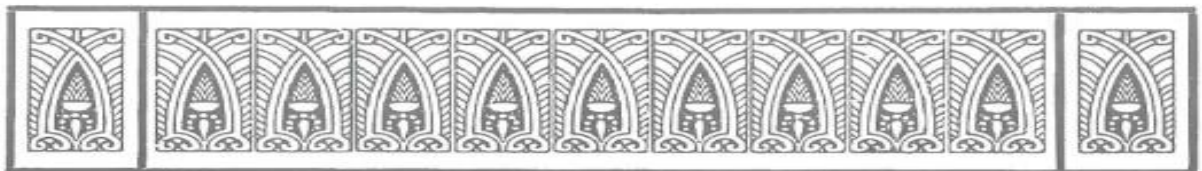
Requiescant in Pace

De notulen vermelden bijna jaarlijks het overlijden van koorleden. Is dit een jaar niet het geval dan wordt magere Hein bedankt dat hij voorbij is gegaan. Het is een goede gewoonte dat bij de plechtige uitvaarten van leden het koor Deo Sacrum aan haar ereschuld voldoet.

De nagedachtenis aan allen die ooit lid van het koor waren, blijft bij de leden in dankbare herinnering.

Men is zich dan ook bewust dat het 275-jalig bestaan van Deo Sacrum te danken is aan al die enthousiaste leden die zich, door de jaren heen, voor het koor ingezet hebben.

R.I.P. Dat zij rusten in vrede

Tot Slot

Waarom zou je alleen in de badkamer zingen

Bang voor kritiek als we zijn, blijven de meeste mensen *badkamerzangers*. Buiten dit akoestisch privé domein houden we meestal ons mond. Maar waarom...?

Zingen lucht op, tijdens het zingen werkt de trilling van de stembanden door in het hele lichaam; hierdoor kan bijvoorbeeld een gespannen gevoel als het ware los trillen. *Zingen werkt dus bevrijdend !*

Zingen in een koor kan tevens een gevoel van saamhorigheid geven. In een koor ben je letterlijk gedwongen op elkaar af te stemmen: niemand hoeft zich dan ook voor zijn of haar zangkwaliteiten te schamen.

Het gemengdkoor Deo Sacrum geniet een reputatie van een heel goed kerkkoor.
Vind je ook dat er “niets mis mee is” om vóór en over God te zingen: dan is er allijd plaats voor je.

Sopranen, altén, bassen en tenoren zijn méér dan welkom !

Deo Sacrum repeteert op donderdagavond 20.30 uur.

De ingang van het repetitielokaal is aan de Oude Langendijk 27, eerste deur links van de Jozefstraat (v/h Molenpoort). Je kunt ook voor informatie eerst bellen met de voorzitter, mevrouw Roos van der Kruk, telefoon 015-214 20 96.

Secretariaat:
Theo van Dijk
Antonie Veerstraat 137
2614 HZ Delft
Tel: 015 256 7142

Gebruikte afkortingen:

SJ :	Sociëteit Jezus
SDB :	Sociëteit Don Bosco
OFM :	Orde Franciscaner Minderbroeders
dom:	dominus (staat bij de Orde van de Benedictijnen voor de naam).
OP :	Orde Predikheren

Bij de totstandkoming van dit herdenkkingsboekje bedank ik:

Jan van der List die de geschiedenis van het koor zo uitstekend gedocumenteerd heeft.
Pieter van Koppen voor de layout en ontwerp van de omslag.
Het Gemeente Archief Delft voor de hulp bij het historisch overzicht.
Mijn vrouw Susan voor haar hulp bij de uitvoering.